OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kehittämisneuvos Aarne Kinnunen
Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

13.9.2021

Lausunto valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteosta

Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteossa arvioidaan Suomen sisäisen turvallisuuden tilaa ja siihen kohdistuvia muutosvoimia sekä määritellään sisäisen turvallisuuden tavoitteet ja kehittämisen suunta. Selonteon tavoitteena on varmistaa sisäisen turvallisuuden kehittyminen edelleen niin, että Suomi on tulevaisuudessa entistä turvallisempi maa kaikille ihmisille ja ihmisryhmille. Selonteko tarkastelee turvallisuutta vuoteen 2030 saakka.

Oikeusministeriön näkökulmasta sisäisen turvallisuuden selonteko on varsin kattava ja analyyttinen. Kirjoitusasultaan se on tiivis, antaen kuitenkin erittäin hyvän kuvan sisäisen turvallisuuden tilasta. Ansiokasta on myös se, että selonteon valmistelu on toteutettu poikkihallinnollisesti. Oikeusministeriö ja muut keskeiset tahot ovat saaneet mahdollisuuden vaikuttaa selonteon sisältöön valmistelun eri vaiheissa. Selonteon valmisteluun ovat osallistuneet eri ministeriöt ja viranomaiset ja siinä on kuultu muita tahoja laajasti. Tästä huolimatta on todettava, että järjestöjen arvokas työ ja toimintamallit sisäisen turvallisuuden parantamiseksi olisivat saaneet tulla selonteossa voimakkaammin esiin.

Oikeusministeriö pitää erityisenä ansiona sitä, että selonteon ilmiökuvausteksti perustuu vahvasti tutkimukseen. Selonteon valmistelussa on hyödynnetty tutkimustietoa, viranomaisten havaintoja ja arvioita sekä keskeisten tahojen lausuntoja. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, että selonteosta on tullut ilmiölähtöinen. Selonteolle on eduksi myös se, että se ei pyri olemaan resurssivaadeasiakirja, vaan keskustelee monipuolisesti sisäisen turvallisuuden tilasta, näkymistä tulevaisuudessa ja rakenteellisista muutostarpeista.

Syrjäytyminen, sosiaalinen pahoinvointi ja moniongelmaisuus ovat selonteon mukaan Suomen sisäisen turvallisuuden suurimpia uhkia. Oikeusministeriön näkökulmasta on erinomaista, että selonteossa painavaksi näkökulmaksi on otettu rikollisuuden ja muiden sisäistä turvallisuutta heikentävien tekijöiden ehkäiseminen. Tämä onkin koko selonteon läpi kulkeva punainen lanka. Ennalta ehkäisevä toiminta on taloudellisesti kannattavaa, kun rikosten ja häiriöiden vahingoista sekä mahdollisesta rikosprosessista, rangaistusten täytäntöönpanosta ja rikoksentekijöiden yhteiskuntaan integroimisesta aiheutuvat kulut pienenevät.

Selonteossa ehdotetaan, että viranomaisten toiminnan painopistettä siirretään yhä voimakkaammin reaktiivisista palveluista ennalta ehkäisyyn ja varhaiseen tukeen. Ennalta ehkäisevällä toiminnalla ylläpidetään yhteiskunnan, ihmisten ja ympäristön turvallisuutta, turvallisuuden tunnetta ja luottamusta viranomaisiin sekä vähennetään syrjäytymistä. Samalla ehkäistään erilaisten ongelmien kasautuminen tietyille ihmisille tai alueille. Oikeusministeriö pitää hyvänä, että turvallisuuden tunteen vahvistaminen on otettu voimakkaasti esiin selonteossa.

Oikeusministeriön näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että sisäistä turvallisuutta ehkäisevässä työssä edistetään oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia sekä otetaan huomioon kestävän kehityksen tavoitteet ja YK:n Agenda 2030 toimintaohjelma. Näin selonteossa on tehtykin.

Selonteon jakso viisi jäsentää ansiokkaasti hyvän sisäisen turvallisuuden tilan säilyttämisen edellyttämiä toimenpiteitä ja resursseja tulevaisuudessa. Jakso sisältää ehdotuksia hallinnonalojen välisen koordinaation sujuvoittamiseksi, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseksi sekä arjen turvallisuuden parantamiseksi. Selonteossa ehdotetaan olemassa olevien

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

rakenteiden ja toimintojen - kuten sisäisen turvallisuuden kansallisen yhteistoimintamallin, rikoksentorjuntaneuvoston ja kansanterveyden neuvottelukunnan – uudelleen järjestämistä ja vahvistamista vaikuttavuuden parantamiseksi.

Oikeusministeriön näkökulmasta turvallisuustoiminnan alueella keskeisten ministeriöiden rajapintoja ja yhteistyömahdollisuuksia tulisikin tarkastella uudelleen. Yhteistyö paranisi esimerkiksi konkreettisten ilmiöpohjaisten yhteistyöhankkeiden avulla. Yli hallinnonrajojen tapahtuvan yhteistyön parantamisen suhteen selonteko olisi voinut olla vielä seikkaperäisempi.

Resursseja koskevassa osuudessa esitetään, että sisäisen turvallisuuden ja oikeudenhoidon tarpeisiin vastaaminen ja riittävien palveluiden turvaaminen tarkoittaisi pysyvän rahoituksen tasokorotusta noin 10 prosentilla vuoden 2020 kehystasosta vuoteen 2030 mennessä, jos valtiontaloudelliset edellytykset sen sallivat. Oikeusministeriön näkökulmasta erityisen tärkeää on, että selonteossa rikosprosessia tarkastellaan kokonaisuutena. Rikosten esitutkinnasta rangaistusten täytäntöönpanoon yltävän rikosprosessiketjun aiempien vaiheiden toimijoiden resurssit ja tuloksellisuus vaikuttavat suoraan ketjussa seuraavina olevien toimintaan. Poliisien määrän kasvaessa on otettava huomioon, että lisävoimavarat edellyttävät lisäystä myös syyttäjänlaitoksessa, oikeusavussa, tuomioistuimissa ja rangaistusten täytäntöönpanossa.

Vaikka koko selonteko rakentuu ehkäisevän toimintapolitiikan ensisijaisuuden logiikalle, tämä ei näy esitetyissä resurssiehdotuksissa. Esimerkkinä mainittakoon, että vaikka selonteossa todetaan, että Suomi on läntisen ja pohjoisen Euroopan verrokkimaihin nähden varsin väkivaltainen maa, väkivallan ehkäisemiseksi ei ehdota konkreettisia toimia eikä resursseja. Selonteossa listatut lisäresursseja vaativat asiat ovat perinteisiä reaktiivista toimintaa tukevia kehittämiskohteita.

Ennalta ehkäisevä toiminta on selonteossa jätetty etupäässä kuntien ja kolmannen sektorin varaan. Tämä on huolestuttavaa ottaen huomioon järjestöjen rahoituspohjan heikkeneminen Veikkauksen tulorakenteen pienentyessä ja sote-uudistuksen luoman epävarman rahoitustilanteen vuoksi tulevaisuudessa. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota tulevilla hyvinvointialueilla ja kunnissa tapahtuvan turvallisuustyön vahvistamiseen ja koordinointiin. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan sote-uudistuksen yhteydessä olisi hyvä mahdollisuus kehittää hyvinvointikeskuksiin ennalta ehkäisevää toimintaa ja uusia toimintamalleja rikollisuuden ennalta ehkäisyyn sekä varata näille riittävät resurssit. Esimerkkinä voi mainita oikeusministeriön rahoittama neljässä kunnassa toteutettava toimintamalli nuorten rikollisuuden ehkäisemiseksi. Malli ei niinkään vaadi resursseja, vaan enemminkin sektoreiden välisen työn tiivistämistä ja uudelleen organisointia.

Myöskään tutkimustoiminnalle ei esitetä resurssien vahvistamista tai edes nykyisten resurssien säilyttämistä. Suomessa on erittäin hyvät mahdollisuudet tutkimusperusteiseen päätöksentekoon. Viranomaiset tuottavat suuren määrän seurantatietoa, mutta tiedon tutkimuskäyttöön ei ole osoitettu riittävästi voimavaroja. Tutkimustieto toteutettujen turvallisuutta parantavien keinojen vaikuttavuudesta on myöskin suhteellisen vähäistä. Myös vaikuttavuustutkimus vaatisi lisäresursointia.

Selonteossa ihmiskaupan vastainen työ on nostettu useissa kohdissa esiin. Erityisesti selonteossa korostuu ihmiskaupan piilorikollinen luonne ja se, että ihmiskaupan ilmitulo edellyttää viranomaisilta, etenkin poliisilta, viranomaislähtöistä paljastavaa toimintaa. Oikeusministeriöön sijoitettu valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori pitää tehokkaan ihmiskaupan vastaisen työn edellytyksenä sitä, että ihmiskaupan paljastamiseen suunnataan myös jatkossa sellainen valtakunnallinen poliisiresurssi, että tämän vakavan ja rajat ylittävän rikollisuuden paljastaminen on mahdollista ympäri Suomen. Paljastamisen lisäksi poliisiresurssia tarvitaan ihmiskaupparikosten tehokkaaseen tutkimiseen. Ihmiskaupparikosten tutkiminen edellyttää erikoistunutta ryhmää ainakin tässä vaiheessa, kun osaamista poliisissa vahvistetaan, tutkinnan laatua parannetaan sekä tutkintaa tehostetaan ja yhdenmukaistetaan valtakunnallisesti. Samalla on pidettävä huolta Maahanmuuttoviraston yhteydessä toimivan Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän resursseista, jotta auttamisjärjestelmä voi auttaa ihmiskaupan uhreja ja osallistua muiden ihmiskaupan vastaista työtä tekevien toimijoiden kouluttamiseen ja osaamisen vahvistamiseen. Myös reaaliaikaista valvontaa suorittavien työsuojeluviranomaisten resurssitarpeet (15 htv) tulee ottaa huomioon.